

Den fortlöpande
Fritänkaren

Nr. 154 Februari 2007

Femtonde årgångens tredje nummer.

Innehåll :

Göteborgs 30-e Filmfestival	2
Rättslig notis	6
Lärarens facit, <i>av Laila Roth</i>	6
Shakespearedebatten (del 86): <i>Laila Roth om Derby</i>	7
Ur Laila Roths Tolstojdebatt (<i>övers. från engelskan</i>)	7
Ahasverus minnen, del 65	10
Problemet med Beethovens "döva" musik	11
Kalender, februari 2007	12
Apropå 65-årsminnet av Stefan Zweigs självmord	13
Dröjsmålsresan, del 17 : <i>Uppbrott</i>	13
Succéresan, del 8 : <i>Fest i Lucca</i>	15
Jubileumsresan, del 12: <i>Tashidingexpeditionen</i>	16
Regnflykten, del 24: <i>Hemma i Dharamsala</i>	18
Rehabiliteringsresan, del 3: <i>Fullt upp i Dharamsala</i>	20
Lycklig resa med komplikationer, del 14: <i>Plåster på såren</i>	21
Konferensresan, del 5 : <i>Katastrof!</i>	23

Fritänkaren ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 – 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

I Finland kan avgifter insättas på *Aktia bank*, kontonummer 405510-667802 (avgiftsfritt).
IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 1.2.2007

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 175

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet i HTML-format jämte andra skrifter på följande adresser: <http://hem.fyristorg.com/aurelio>
www.fritenkaren.se

e-post-adress : lanciai@hem.utfors.se

WSN 1652-0122

Göteborgs 30-e filmfestival

"Mordet på presidenten" är en spekulering i hur ett mord på president George W. Bush skulle kunna gå till. Hela filmen är bara en hypotes men så ytterst välgjord, att dess dokumentära prägel förlänar den en fullständigt övertygande kraft: allt i filmen är trovärdigt. Mordet tilldrar sig den 19 oktober 2007 under ett besök av presidenten i Chicago, i efterhand intervjuas alla ansvariga för presidentens säkerhet och alla närvarande vittnen samt de huvudansvariga för mordutredningen, vilka samtliga ger en sympatisk bild av presidenten, framstår som helt neutrala, sakliga och tillförlitliga och tar konsekvenserna av sitt ansvar fullt ut, så att den huvudansvarige i mordutredningen avgår frivilligt när han anser att de bevis man funnit på brottsplatsen inte är tillräckliga för att fälla den som åtalas för mordet, en syrier som tagit parti för palestinierna och gått på terrorutbildningskurs i Afghanistan. Emellertid är han klart oskyldig men fälls ändå av en enig jury, medan det i efterhand visar sig att det låg betydligt klarare motiv bakom mordet hos en färgad veteransoldat som förlorat sin son i kriget i Irak. En familjetragedi rullas upp, detta är filmens starkaste kapitel, men ändå görs ingenting för att ge den för mordet fällde någon upprättelse.

Filmen är gjord av engelsmannen Gabriel Range men är fullständigt övertygande i sin totala amerikanskhet. Dess mest beundransvärda element är den konsekventa sakligheten, som måste leda fram till en oavvislig summering av att mordet på George W. Bush var berättigat, fastän just detta så definitivt förnekas av framför allt den oskyldigt dömdes närmaste sörjande...

Kärlek, inte krig, herr president!

Då du aldrig åstadkommit något gott
alltsedan du blev president igenom fusk
igenommyglat av din brorsa guvernören,
applåderad in till Vita Huset av tomater, ruttna ägg
och annat ruttet avfall bombarderat
den där regniga invigningsdagen
då du aldrig vågade gå ut ur bilen
av sånt folk som visste vad du gjort,
och då det första som du gjorde i din ansvarsställning
var att i Amerika accelerera skogsavverkningen
och inleda projekt för nedsmutsning och exploatering av Alaska
för naturligtvis ett främjande av dina oljiga affärer
under konsekvent förnekande av förekomsten av växthuseffekten,
och allt detta ändå var långt före kriget i Irak,
ditt största fiasko, misstag och amerikanska katastrof,
som om det inte var tillräckligt med ett dödshugg mot Amerikas ekonomi,
då du ändå var inställd på att ruinera din nation från början,
av naturligtvis okunnighet allenast,
har din administration benämnts den sämsta någonsin,
och är det lika bra du drager något gammalt över dig och går till sängs
och där gör bättre saker under täcket,
då det kanske är vad du behöver, stackars President.

Redan inför Irakkriget 2005 påtalade en gammal senator i Washingtons Capitolium den oöverskådliga skadan som vållades genom USA:s överkörning av FN, att "den skulle vålla en sådan omfattande skada i USA:s utrikespolitiska relationer att den kanske aldrig skulle kunna repareras."

Den tyska filmen "*Vier Minuten*" skriven och regisserad av Chris Kraus är något så ovanligt som en musikfilm i fängelsemiljö som dessutom bygger på verkliga människoöden, främst den säregna pianolärarinnan Gertrude Krüger, som i 60 års tid arbetade på ett kvinnofängelse som pianolärare för dess fångar. Filmen berättar hennes samröre med en helt ung mörderska med en fullkomligt lysande musikalisk talang, som hon beslutar sig för att utveckla och ge en chans. Under filmens gång rullas båda dessas öden upp, Gertrudes minnen från slutet av kriget, när hon hade en relation med en kvinnlig kommunist som blev hängd av nazisterna, vilket motiverade henne till att stanna kvar på samma arbetsplats som lärare åt dess kvinnliga fångar på livstid, och den unga överbegåvade flickan, som drevs fram som underbarn av sin styvfar som samtidigt missbrukade henne, hade en relation med en äventyrare som begick ett mord som hon av kärlek tog på sig skulden för medan deras barn blev dödfött med ett helt havererat liv och förstörd karaktär som resultat. Men den gamla pianopedagogen lyckas driva henne fram till finalen i en stor musiktävling, och flickan får fyra minuter på sig att genomföra sitt livs konsert medan poliserna väntar i kulisserna på att återföra henne till fängelset...

Det är en gastkramande film som ständigt bjuder på överraskande vändningar och svindlande djupdykningar i djupt tragiska öden, samtidigt som den pejar den förfärliga mentalitet som varje fängelsemiljö måste ge upphov till, vars enda lindring är den musik som Gertrude Krüger förvaltar och försöker hålla levande. I de mest gripande scenerna kontrasteras denna musikens värld representerad av Mozart, Beethoven, Schubert och Schumann mot de förfärliga fängelseinteriörerna med dess raseri, barbari och totala förtryck med nästan överväldigande verkan - bitvis är filmen outhärdligt upprivande men ett självklart mästerverk, som pekar mot en intressant återväxt i den tyska filmen, i uppgörelser med det förflutna, brutalt realistiskt genomskådande av samtiden och tidlösa frågeställningar, som aldrig kan ges något svar och som aldrig kan glömmas bort.

Brian De Palmas nya film är en framgångsrik filmatisering av James Ellroys genombrottsroman "Den svarta dahlia" om den dock har alla de Palmas vanliga svagheter att uppvisa blandade med hans säkra sinne för det filmiskt förförande. Filmens kanske bästa behållning är den underbara bakgrundsmusiken, *soft jazz* alltigenom, som höljer in hela filmen i en skir slöja av oavvislig och oemotståndlig skönhet. Handlingen tilldrar sig 1947, och de Palma har mästerligt lyckats återskapa hela 40-talsstämningen, vilket gör filmens första halvtimme till en nästan idealiskt ren filmisk njutning. Sedan kommer hans vanliga frosserier i det äckliga, men lyckligtvis går han inte längre till överdrifter i detta, som han plägar göra tidigare. Han börjar bli gammal och har kanske lyckats börja tygla sig. Filmens största brist är dock, som vanligt, de Palmas brist på formsinne, vilket gör att filmen inte kan leva upp till romanförlagans fascinerande genialiskhet i sin djupt utarbetade form av en svindlande labyrinth där dock varje detalj stämmer. De Palma har fuskat bort hela psykologin och gett filmen ett lyckligt slut, medan romanen är betydligt mörkare och, som alla Ellroys böcker, närmast hopplös i sin helt konsekventa realism.

Ellroy har förnyat deckargenren och kommer själv från det kriminella djupet av Amerikas värsta lastbarhet, vilket han vänt till en skattkammare att ösa ur, då han kanske bättre än någon annan känner sitt Amerikas undre värld och alla dess kriminella mentaliteter. Alla hans romaner lider emellertid av överbelastningar av våld och sex, de kan alla avfärdas som bara våld och sex alltigenom, han kan ingenting annat, medan dock just "Den svarta dahlia" är nästan ett undantag, mycket beroende på att den klart inspirerats av höga litterära förlagor, främst Dashiell Hammetts "Den blå dahlia" men även av Victor Hugo, då dennes roman "Skrattmänniskan" spelar en central roll i denna groteska, förvridna, ohyggliga men ändå fascinerande och romantiska roman om två poliser, kolleger, vänner och deras brydsamma förhållanden till samma kvinnor. Både filmen och boken är klart se/läsvärda, men man bör se filmen innan man läser boken, då boken ger mera.

Mera rakt på sak var den brittiska "*Frances Tuesday*" om ett fall av nödtvunget personlighetsbyte. Frances blir kontaktad av en polisspanare som avslöjar för henne att hennes man är en skurk och mördare, varför hon erbjuds chansen att samarbeta med polisen och komma undan rättsprocessen. Hon vägrar tro det tills hon får anledning att tvivla på makens trovärdighet, och han avslöjar sig. Då är hon redan så djupt insyltad att hon fått veta för mycket om makens människosmugglingsaffärer, att enda sättet för polisen och hennes att

rädda livet är att genomföra ett totalt identitetsbyte både utseendemässigt och juridiskt. Saken kompliceras av att hon har en dotter med honom som hon måste låta adopteras bort. Naturligtvis kan hon inte helt avstå från dottern, hon dras tillbaka till skeendets brännpunkt, och dramatiken tättnar. Det är en enkelt genomförd lågbudget- nästan reportagemässig produktion, men man jublar i finalen när den mänskliga rättvisan segrar trots allt. Titelrollen spelades av Tamsin Outhwaite, och även de andra skådespelarna var helt okända.

En mera stilfull och romantisk skröna var den blodiga Sergio Leone-pastischen "*Once Upon a Time in Mexico*" med Antonio Banderas i huvudrollen (vem annars?) flankerad av Willem Dafoe som praktfull och skräckinjagande skurk, Johnny Depp som tragisk agent och Salma Hayek som Kvinnan som var Farlig att Leka Med. Intrigen är att en samling rötägg till superskurkar med en general i spetsen ämnar kupa bort presidenten och ta makten för att få fritt fram för hela sin korrupcion, vilket somliga *underdogs* ämnar göra något åt, ledda av Banderas som ensam musicerande hjälte (flankerad av andra skjutgalna musiker) och Johnny Depp som tvivelaktig support. Som så ofta är det Depp som tar hem priset i sin gestaltning av den mycket romantiska antihjälten som råkar illa ut - här får han ögonen utstuckna, varpå han blir bara mera romantisk och kammar hem en sorts seger ändå. Filmen är ett fyrverkeri av knalleffekter men väl uttänkta sådana med stor finesse, briljant uppfinningsrikedom, halsbrytande actionscener och samtidigt en bra story trots alla de ymniga blodigheterna. Om man bara gör det med stil gör det inget om det är hur blodigt som helst, och stilen var här genomgående det dominerande elementet. Robert Rodriguez gjorde filmen 2003.

Några absoluta klassiker bjöd sista julveckan på, när både Jacques Tatis "*Min onkel*", Roberto Rossellinis "*Rom - öppen stad*" och Alec Guinness i "*Ladykillers*" förgyllde vardagen. Alla tre kan ses hur många gånger som helst. "*Min onkel*" är väl Tatis bästa film i sitt varma vemod och hans enda verkliga *story*, "*Rom - öppen stad*" är portalfilmen till hela den italienska neoklassicismen och kommer alltid att förbli aktuell i sin gripande och skakande realism, och "*Ladykillers*" är ju en av filmhistoriens absolutaste svarta komedier. Däremot blev Rossellinis "*Stromboli*" en grym besvikelse. Om detta var Bergman-Rossellinis bästa film, hur usla måste då inte alla de andra vara? Manuset var dåligt från början, Ingrid Bergman var nästan pinsam att se på i detta pekoral, och ändå hade Rossellini själv skrivit manuset. Hur kunde han falla så djupt från "*Rom - öppen stad*", ett av de bästa filmmanus som någonsin filmats? Det manuset var dock inte skrivet av Rossellini utan av Federico Fellini.

Kevin Reynolds är en brittisk regissör som mest tycks ha ägnat sig åt konventionella filmatiseringar av pålitliga klassiker, men de är inte dåliga. Här fick man nu se en ny version av "*Greven av Monte Christo*" med en helt ny sorts gestaltning av greven med smärta och djup känslomhet i bagaget, medan Dumas' förlaga av maktabsolutism och cyniskhet var helt borta. Guy Pearce var som alltid lysande i en värre skurkroll som Fernand Morcerf än vad Dumas någonsin vågat drömma om, medan Richard Harris som Abbé Faria visade en helt annan humoristisk sida av sig själv än vad han gör i boken. Kort sagt, sådana innovativa nytolkningar av gamla slitstarka klassiker är mer än välkomna. Senast gjorde Reynolds en till och med ännu bättre omtolkning av sagan om "*Tristan och Isolde*" utan trolldryckstrams och med mera realism än vad som kunnat påträffas i någon tidigare diktad eller tonsatt version.

En annan Brian de Palma-film bjöd på Tom Cruise och Jon Voight i en fantastisk modernisering av gamla "*Mission Impossible*" där allt går fullständigt på tok till en början med sedan ständigt överraskande vändningar i ett hisnande tempo som är svårt att följa med i men där allting trots oredan ändå stämmer. Brian de Palma brukar inte vara snabb av sig, men här är han desto snabbare, i synnerhet i finalen, där hjältar och skurkar jagar varandra i och utanför ett franskt TGV-tåg med en helikopter efter sig som inte tvekar att följa med in i tunneln... Det är enda gången jag fått se ett virtuosprov på Brian de Palmas filmkonst, och detta överträffade allt vad ens James Bond åstadkommit under 35 år.

En betydligt enklare historia var "*The Good Girl*" av Miguel Arteta om snabbköpsflickan som är olyckligt gift med den enklaste tänkbara man som inte kan göra henne med barn, medan andra vill det, och så går det som det går. Jake Gyllenhaal spelar den psykotiske

diktardilettanten som förför henne och går under, det hela är som en Madame Bovary-historia i Texasversion, så att allting är reducerat till Coca-Cola- och jukeboxstandard - allt är billigt, men det är ändå välgjort och engagerande. Titelrollen spelas med den äran av Jennifer Aniston.

Samma miljö återkommer i Sam Peckinpahs "*Getaway*" med Steve McQueen och Ali McGraw, men vilken skillnad! Det är säkert hans bästa film med minimal dialog, iskall action och dynamisk dramatik hela vägen med ständigt accelererande spänning, och ett förlösande slut. Steve McQueen var alltid bra men desto bättre ju mindre han sade, och han har väl aldrig varit mera sammanbiten än här i en omöjlig rymning från omöjliga odds i form av Amerikas samlade gäng mest samvetslösa bedragare och mördare...

Lika intressant var dock filmatiseringen av Robert Ludlums "Projekt Hades" om en biokemisk självmordsattack mot Amerika. Det är islamister som ligger bakom, men gradvis rullas det upp en betydligt mer raffinerad bakgrundskomplott som handlar om amerikanska penningintressen som den största och avgörande skurken. Den komplicerade handlingen återges med en förvånande klarhet, och alla skådespelarna är helt okända och gör sina roller kanske just därför desto bättre. Det är inte bara yttlig action utan tvärtom en tankeväckande spekulering i hur en biokemisk självmordsattack verkligen skulle kunna gå till, då sådana i framtiden rentav kan bli oundvikliga...

I "*Phone Booth*" ("Telefonkiosken") försiggår hela handlingen just vid och inne i en telefonkiosk, men detta är i själva verket Joel Schumachers kanske mest spännande actionfilm. Colin Farrell spelar den intet ont anande dandyn som svarar när det ringer i en telefonkiosk i hjärtat av New York, och sedan fastnar han där, ty den som ringt upp honom har ett precisionsgevär med kikarsikte riktat mot honom från ett okänt fönster i någon av skyskraporna runt omkring... Colin Farrell gör den svettiga offerrollen helt suveränt och gestaltar den långa hemska resan från övermodig skojare till den fullständiga förödmjukelsens yttersta elände med suverän övertygande kraft från början till slut, och därtill är manuset mästareligt komponerat. Den härresande upplösningen är samtidigt förlösande, och man skrattar högt åt att trots allt ha kommit undan levande från denna mördande gastkramande films yttersta terrorhot...

Mera realistisk är den ytterst välgjorda thrillern "*The Assignment*" om hur CIA lyckades fixa Carlos, 70- och 80-talets mest fruktade terrorist i världen, som brukade slänga in handgranater i vanliga fullpackade caféer och gick under öknamnet 'Schakalen'. Det är Mossad i Israel som upptäcker att Carlos har en naturlig dubbelgångare genom en amerikansk marinofficer med cubanskt påbrå, varpå denne värvas för att gillra en fälla åt Carlos. Både Carlos och marinofficern spelas suveränt av Aidan Quinn i kanske sitt livs roll, medan hans onda genius, CIA-chefen som värvar honom och anlitar alla knep och utpressningsmetoder för att få honom att samarbeta, spelas lika övertygande av den alltid så obehaglige Donald Sutherland, och här är han mera vedervärdig än någonsin, fastän han inte gör någon skurkroll. Bådas roller är otacksamma och komplicerade, båda måste avstå från sina riktiga liv för att kämpa mot en okänd ondska i en enbart ond värld, och Aidan Quinns personlighetsförändring under träningen och genom erfarenheter är chockerande övertygande, så att hans egen fru får svårt för att känna igen honom. Ben Johnson gör Mossadagenten, som blir martyr under dramats gång; och även om de aldrig får fast Carlos så lyckas CIA-fällan så långt att Carlos får sin trovärdighet inom terrorist- och spionkretsar tillintetgjord, så att ingen nation, och allra minst Sovjetunionen, vill ta i honom längre. Filmen utspelar sig 1987-88, som alla vet dog Sovjetunionen 1989, och kort därpå åkte Carlos fast på riktigt och lever ännu i franskt fängelse. Christian Duguay gjorde filmen som utspelar sig i Frankrike, Wien, Canada, USA, Israel och Libyen.

Till slut en läcker gammal svensk komedi: Mauritz Stillers "Erotikon" från 1920 med den gudomliga Tora Teje, den makalöse Anders de Wahl och den granne Lars Hanson, alla i sina bästa dagar, och filmen anses ha blivit stilbildande för bl.a. Ernst Lubitsch och håller väl att ses ännu idag.

Rättslig notis

Efter 2_ års processer har "cykelärendet" för sista gången lagts till handlingarna genom Justitiekanslern som låtit meddela, att "det att Ni åtalats och dömts utan bevisning, utan försvarare och på bara ett vittnes utsago föranleder ingen åtgärd från Justitiekanslerns sida".

Den 26 augusti 2004 greps cyklisten av polis för att ha cyklat mot rött ljus. Vad cyklisten gjorde var att i ett gathörn avvika från körbana in till cykelbana till höger och även till höger om ett trafikljus (på trottoaren) för att befria bilister från att ha en cyklist i vägen i ett känsligt gathörn. Han kunde inte veta att det runt gathörnet lurade en polis som satte fast cyklister som gjorde just detta. Tingsrätten konstaterade att cyklisten fört cykeln till höger om trafikljuset men dömde honom ändå till böter utan att ta i beaktande cyklistens försiktighet, att böterna utgjorde 15% av hans nettomånadsinkomst, att han agerat enligt sunt trafikvett, att det inte förelåg något bevis för hans "brott", att han aldrig passerat det stoppstreck som lagen stadgar att fordon vid rött ljus skall stanna vid, eller att redan Moselagen för 3000 år sedan fastställt att det måste krävas minst två samstämmiga vittnen för att någon skulle kunna dömas skyldig till något. Enligt ett tidningsdebattinslag har det aldrig hänt inom EU att vittnesmål av polis i domstol någonsin bedömts som annat än ofelbart. Detta skulle innebära att hela EU i praktiken är en polisstat.

Justitiekanslern har det sista halvåret väckt kontrovers med att påtala felaktiga domar som lett till långvariga fängelsestraff trots bristande bevisning, vilket han fått hård kritik för bland annat från förra justitieministern. Vad hela rättsväsendet borde göra är att gå till botten med grundläggande fel, som att någon över huvud taget kan dömas för något utan försvarare och utan någon bevisning alls. Kort sagt, vore det inte enklast att först ta i tu med grundläggande självklarheter?

Lärarens facit, av Laila Roth.

Läraryrket var för mig ett kall lett av ren idealism, som i Sverige bara tvingades till haveri genom skolöverstyrelsens hopplösa robotisering genom inskränkt centralstyrning.

Jag ville undervisa i allt som jag fann det värt att undervisa i, alla ämnen som innebar uppbyggliga kunskaper, kort sagt, i alla bildande ämnen. Naturvetenskaperna var för mig tekniska och själlösa och mänskligt döda, varför jag ratade dem som ointressanta, medan all för människan värdefull kunskap fanns i humaniora: historia (den sanna historien om människorna själva), religion (människans ständiga jakt på det andliga och hennes erfarenheter därav), språk (människans kommunikationsförmåga), konster (hennes kreativitet) och framför allt litteratur (det heliga skrivna ordet om människan själv). Alla dessa ämnen mer eller mindre skrotades, avfördes, kördes över och uteslöts ur det moderna samhället, åtminstone i Sverige, allra värst i Kina, men hela världen har följt i de ledande destruktiva makternas fotspår.

Ett folk med bristande kunskaper i dessa ämnen måste bli dumma, lättare att manipulera, mera inskränkta i sin verklighetsuppfattning, mera låsta i de begränsade värderingar de har, svårare att utbilda och mera enkelspårigt hjärntvättade. Politiker har tenderat att sträva därhän och har därmed förrått sina egna medborgare och försämrat förutsättningarna för framtiden.

Enda vägen ut ur detta dilemma är att ta initiativ till självutbildning, ta avstånd från statliga och centralt styrda utbildningsanstalter och stänga av skvaldelen av massmedia.

Boken är det viktigaste av allt. All lärdom och kunskap finns i böckerna, ett folks bildningsnivå kan mätas i dess läsning av böcker, och ett samhälles kulturella standards barometer är dess förhållande till boken och den status boken gives. Numera finns dock även Internet som komplement, som därigenom är det enda positiva som hänt i kulturutvecklingens sedan andra världskrigets slut.

Shakespearedebatten, del 86: Laila Roth om Derby.

Min position i Derbyfrågan är enkel. Han och hans bror Ferdinando var djupt involverade i produktionen av för-Shakespeareska skådespel som Marlowes, men bröderna hade problem med 1)katolikerna, då de var katoliker och stod lika nära tronen som kung Jakob VI av Skottland, varför de var katolikernas kandidater till tronen, vilket Ferdinando vägrade ha något att göra med, så han blev förgiftad (april 1594) av katolikerna. Därefter måste William Stanley, den 6-e earlen av Derby (eftersom Ferdinando dog utan avkomma) hålla en mycket låg profil, väl medveten om att Drottningen ständigt höll ett öga på honom. Deras fader, den 4-e earlen av Derby, var medlem av Högsta Rådet när Marloweangivelsen kom och kan ha varit en av de första som fick kunskap om den, då båda hans söner var involverade i Marlowes teaterverksamhet. Han kan därför ha varit en av de avgörande krafterna bakom Marlowes försvinnande. Vilket för oss till det andra problemet för Derbys: det puritanska problemet. Puritanerna var alltid dödsfiender till teatern fastän teatern aldrig förföljde dem, medan de faktiskt förföljde teatern till döds. Ett av deras högsta triumfmoment var när de yvdes över *mordet* på Marlowe och jublade över hans bortgång, medan just det försvinnandet gjorde det möjligt för hans teaterverksamhet att få fortsätta, underjordiskt för hans egen del men med strålande resultat på scenen. William Stanley var bakom kulisserna hela vägen, omorganiserade Marlowes teatersällskap till "Lord Chamberlain's Men" och fortsatte den stora traditionen från Oxford, kanske den verkliga skaparen av den elisabetanska teaterguldåldern, men utan att synas offentligt. Fastän han var den rikaste mannen i England levde han ett spartanskt enkelt liv och höll sig borta från hovet, där i stället hans vackra fru (Oxfords dotter, en gång tänkt som gemål åt Southampton,) fick glänsa desto mera. Vad hans fru sysslade med vid hovet är en lång historia, men det höll åtminstone uppmärksamheten borta från honom.

Jag kan inte tvärsäkert påstå att William Stanley skrev Shakespeare. Om han gjorde det så förnekade han det troligen hela livet och vägrade att stå för sitt eget författarskap. Han var kvalificerad som poet och musiker, hans svartsjuka över hustrun går igen hos Othello, han var troligen involverad i den första uppsättningen av 'Hamlet' i Danmark 1585 och kan till och med ha skrivit den första versionen (på tyska), han var (liksom Oxford, men ännu mer) en stor resenär över hela Europa och kände väl till alla de länder som Shakespeare handlar om; så mitt Derbyargument är helt enkelt, att han hade mer att göra med denna diktning än Stratfordkillen, som troligen inte var mer än en passande träkarl, symbol och varumärke för det efter-marlovianska författarskapet, i vilket jag tror att Bacon och Oxford kan ha varit lika mycket involverade som Derby, (de hörde alla till samma familj,) medan jag idag måste erkänna, att den mest troliga verkliga diktaren bakom Shakespeares namn var den underjordiskt överlevande Christopher Marlowe.

Som PS kan jag tillägga det märkliga, att William Stanleys död i september 1642 följdes av att puritanerna slutgiltigt stängde alla teatrar i England. De trodde de hade vunnit.

- Laila Roth.
(översättning från engelskan)

Ur Laila Roths Tolstojdebatt

(Denna debatt tycks ha haft sin upprinnelse i att Tolstoj's Shakespearekritik diskuterats på Nätet. Tolstoj avfärdade bl.a. "Kung Lear" som "rena smörjan".)

Laila Roth: (i översättning från engelskan)

"Tolstoj förstod helt enkelt inte Shakespeare. Han var av en helt annan mentalitet och blind för Shakespeares spiritualitet och poesi – Tolstoj skrev aldrig själv poesi. Han var bara en strikt realist och kanske den bästa av alla iakttagare av den nakna verkligheten men missade allt det andra, vilket till exempel Dostojevskij inte gjorde. Tolstoj kunde inte heller förstå Dostojevskij och undrade hur denne över huvud taget kunde ha några läsare. Han utdömde allt som han inte kunde förstå som 'löjligt' i sin oförmåga att kunna uppskatta vad som var bortom hans fattningsförmåga. I stället sänkte han sig ner till att bli tendentiös och blev som gammal moralpredikant, för vilket han alltid har kritiserats. I Ryssland efter

Sovjetunionen har den kritiska tendensen varit att beskylla honom för att ha hjälpt till med att åvägabringa den blodiga revolutionen, det största misstaget i den ryska historien, då 1800-talet under tsarerna var den bästa tid Ryssland har haft. Grevinnan Sonia Tolstoj, som skrev ut hans romaner, var hans skarpaste kritiker och hade rätt i sina anklagelser mot honom för otacksamhet och absurditet. I sin sista stora roman "Uppståndelse" predikar han faktiskt indirekt mord på tsaren. Lenin var hans lärjunge och gav ordern om massakern på tsarens och hela hans familj (med läkare och tjänare och en hund) inklusive fyra oskyldiga döttrar och en blödarsjuk tolvårig son. Kommunisterna försökte dölja mordet med att upplösa kropparna, men benen hittades senare dumpade i en gruva. Alla kunde identifieras utom Anastasia och tronarvingen, vilkas ben saknades. Ingen vet vart dessa lik tog vägen, så åtminstone Anastasia kan ha undkommit levande."

(Här menade opponenter att tsarfamiljen varit ett gäng skurkar.)

"Du har naturligtvis rätt beträffande vissa Romanovar, som Peter den Store, som mördade sin egen son och tronarvinge, men de sista Romanovarna, de som slaktades, råkade alla vara fullkomligt oskyldiga. Jag skulle inte kalla de fyra döttrarna med sin blödarsjuka lillebror för ett gäng skurkar (*thugs*), medan Lenins och hans hejdukars feghet i att mörda dem fastän de var förvisade till Sibirien och helt isolerade utan möjlighet till någon kommunikation med någon utanför Ipatjevskas huset i Jekaterinburg (senare rivet av Jeltsin) är något att förvåna sig över.

Mitt huvudargument här var att Greve Tolstoj inte kunde erkänna Shakespeares geni för att han inte förstod det då han inte själv var någon poet. Art Neuendorffer har prisat hans sista roman "Uppståndelse", som verkligen är ett underbart mästerverk, vilket icke desto mindre innehåller kontroversiell kommunistpropaganda. Mitt argument angående detta var att Ryssland idag tenderar att kritisera och till och med delvis beskylla Greve Tolstoj för delaktighet i Rysslands totala kollaps i kaoset 1917, när världens kulturellt högst stående nation föll ner till stadiet av kannibalism under de kommunisters ledning som Greve Tolstoj sympatiserade med.

Litteraturkännare har jämfört den stora sista romanen med mästerverken "Krig och fred" och "Anna Karenina" och funnit "Uppståndelse" stilistiskt underlägsen. Skillnaden mellan de tidigare stora romanerna och denna är att de tidigare skrevs rent av hans hustru Sonia medan "Uppståndelse" inte gjorde det. Kanske hans hustru Sonia då förtjänar mera beröm än vad hon fått för att ha bidragit till att "Krig och fred" och "Anna Karenina" blev så mycket bättre romaner än "Uppståndelse" som Greve Tolstoj skrev helt själv som betydligt mognare."

(Här menade opponenter att tsarfamiljen ägnat sig åt munkar medan Ryssland förblödde.)

"Är det då ett brott att konsultera munkar? Vari ligger det brottsliga? Enda skälet varför kejsarinnan konsulterade Rasputin var att denne munk hade en helande verkan på arvingens sjukdom, vilket tyvärr gjorde henne beroende av den ende man i Ryssland som alls kunde bringa någon lindring i denna fortlöpande sjukdomskris. Hon måste overse med hans disciplinlöshet för sin sons skull. Är det ett brott hos en moder att bry sig om en sjuk son?"

I frasen 'medan Ryssland förblödde' tror jag du tänker på 'den blodiga söndagen' i januari 1905 när en demonstration ledd av en revolutionär fanatiker ('fader Gapon') möttes av gevärseld från tsarens soldater. Tsaren var inte ens i Petersburg den dagen, soldaterna greps av panik, vilket senare hänsynslöst utnyttjades av revolutionärerna för att svärta ner tsaren i ensidig propaganda."

(Här medgav opponenter att det varit fel att avrätta tsaren, medan engelsmännen varit mycket klokare i att inte avrätta Napoleon, kineserna i att inte avrätta den siste kejsaren Pu Yi, och att briterna motsatt sig avrättningen av Saddam Hussein.)

"Ja, det var mycket oklokt att avrätta Saddam Hussein för tidigt, vilket var att låta honom komma undan för lätt. Han skulle ha stängts in på livstid. Pu Yi blev hjärntvättad, vilket knappast var ett bättre alternativ till avrättning, fastän han aldrig gjort något ont. Han

föddes i en ställning som han aldrig kunde ändra. Han tvingades samarbeta med japanerna, han hade inget val, och de hjärntvättade honom inte åtminstone."

(Opponenten: "Om anti-materialism är kommunistisk propaganda, då är också Bergspredikan kommunistisk propaganda.")

"Jag sade inte att anti-materialism var kommunistisk propaganda. Jag åsyftar den passage i 'Uppståndelse' där författaren låter en kommunist predika mord på tsaren. Åtminstone moraliskt är detta delaktighet i mord men endast emedan mordet senare faktiskt ägde rum."

(Opponenten försöker försvara Lenin och dennes Nya Ekonomiska Politik.)

"Enligt Alexander Solsjenitsyns vittnesmål förekom det aldrig någon hungersnöd i Ryssland före revolutionen. Det har aldrig förekommit någon hungersnöd i världen om den inte orsakades av politisk inkompetens. Den Nya Ekonomiska Politiken var ett totalt misslyckande som bara förvärrade situationen. Kollektivisering misslyckades från början och har aldrig fungerat, hur hårt Sovjet än ansträngde sig därmed under 70 år. Ännu värre har katastroffeffekterna av kollektivisering varit i Kina under de senaste 58 åren."

(Opponenten: "Nästan genast efter Stalins död avslöjade Kruschchev hans brott, något som Romanovarna aldrig hade gjort om sig själva.")

"De hörsammade kritik. Socialisten Dostojevskij var god vän med tsaren, som råkade vara den mest liberala och upplysta tsaren någonsin, Alexander II, som upphävde livegenskapen. De sista tsarerna (efter Nikolaj I) lyssnade alltid på sina kritiker."

("När Amerika en gång förstört Sovjetunionen tog de inget ansvar för konsekvenserna och underlät att stödja Gorbatsjov.")

"Gorbatsjov föll genom olyckliga omständigheter till följd av kuppen i augusti 1991, som kom helt oväntad. Om inte de reaktionärerna hade gjort uppror mot Gorbatsjov hade han klarat ut Ryssland på rätt kurs från eländet. Tyvärr gjorde han sig också impopulär hos folket genom att insistera på åtgärder mot den allmänt utbredda alkoholismen och överkonsumtionen av vodka."

("Rysslands medeltid sträckte sig åtminstone fram till dekabristincidenten 1825.")

"Du har delvis rätt, men jämför den tid som gav oss Turgenev, Tjechov, Dostojevskij och Tolstoj med förföljelserna mot Mandelstam, Prokofiev, Sjostakovitj, Chatjaturian, Pasternak, Solsjenitsyn och till och med Maxim Gorkij, som kan ha mördats av Stalin (enligt Solsjenitsyns vittnesbörd). Endast sådana ryska intellektuella klarade sig som flydde utomlands, som Rachmaninov, Stravinskij, Ivan Bunin, Dimitrij Meresjkovskij, Mikael Fokin, Vaslav Nijinskij och till och med Nurejev och Barysjnikov. Flyende emigranter är inget gott vitsord för en regim.

Avslutningsvis bara ett ord för att återvända till huvudfrågan här, Tolstojs subjektiva kritik mot Shakespeare. Min åsikt är att den helt enkelt baserades på hans eget mindervärdeskomplex gentemot poesi. Många realister och i synnerhet socialrealister har reagerat våldsamt mot poesin såsom "falsk" och för att den "förfalskar verkligheten med att försköna den", vilket Tolstoj var en för stor realist för att ha någon talang för."

(Jämför Fritänkarens Tolstojdebatt i nr 143.)

Jag hörde till dem som fick träffa den arme Pierre Bonchamps under hans fem sista dagar. Jag insåg genast att något fruktansvärt höll på att drabba denne förvirrade yngling, så begåvad och intelligent, så ädel och känslig, så unik och ren i sitt väsen. Jag ville inte förlora honom ur sikte då jag genast kände ansvar för honom, jag bad honom att ej lita på de anarkister vilkas sällskap han sökt sig till, och jag erbjöd honom till och med att få sova hos mig. Då han var mycket reserverad och undvikande mot mig blev jag förvånad då han sade ja. Han fick sova över hos mig en natt i min usla vindsvåning vid högra kajen av Seine med utsikt mot Notre Dames spiror, och så försiktig och hänsynsfull var jag gentemot honom att jag fick honom att helt lita på mig. Och det blev hans fördärv, ty genom att han fann en människa som han kunde lita på skulle han sedan även komma att lita på en annan, som utnyttjade det.

Han berättade den natten sitt liv för mig. Han hade rymt hemifrån för att resa till Canada, pengarna hade inte räckt till, och så hade han känt sig nödsakad att återvända till Paris. Hans familj var ärkereaktionär, hans far hörde till den yttersta högern och var en berömdhet med stor pondus, och själv var han inte riktigt frisk: han led av epilepsi, och hans farfar Alphonse Daudet hade ju varit syfilitiker. Jag hade hört talas om att sonen till en av Frankrikes storheter försvunnit men inte brytt mig om det då pressen inte brytt sig om det. Anledningen därtill var att fadern till Pierre Bonchamps alias Philippe Daudet hade tystat ner nyheten om arvingens försvinnande i ett försök att undvika skandal. Därför blev skandalen desto värre.

Jag avrådde Philippe från att lita på kommunisterna, men han gjorde det ändå, ty han hade inga andra. För varje dag följde jag allt vaksammare hans minsta steg, och när han berättade att han skulle till Le Flaouter blev jag orolig på allvar. Denne bokhandlare var ju en ökänd opportunist som angav kommunister för polisen och sålde vapen åt anarkister och dessutom hade alla världens tänkbara laster.

"Vad skall du hos Le Flaouter?" frågade jag oroligt.

"Jag ska köpa en revolver."

"Varför?"

"För att skjuta min far."

"Varför?"

"För att visa världen att jag lever."

Det var hans enda syfte. För att visa världen att han levde, att han existerade som en självständig individ, hade han övergivit far och mor och skulle han nu löpa linan ut och hugga av det sista bandet med dem som gjorde anspråk på att äga honom. Han visste inte att andra därigenom skulle göra anspråk på att äga honom i stället.

"Får jag följa med?" frågade jag.

"Javisst, men stanna utanför."

Jag lydde av respekt för honom, och vi gick tillsammans till den skumme bokhandlaren. Philippe hade redan lärt sig hur man smög sig förbi myndigheterna. Poliserna var honom redan på spåren, Le Flaouter hade skvallrat, men ändå tog han sig skickligt osedd in i butiken. Där väntade Le Flaouter på honom med sin gemena överraskning.

Jag tyckte Philippe stannade där inne för länge, och efter 20 minuter gick jag in efter honom. Ingen var i butiken, jag ropade på Philippe, och han svarade från ett angränsande rum. Jag skyndade dit och fann honom illröd i Le Flaouters sällskap, som var mycket andfådd. Le Flaouter satt på en säng ganska svettig.

"Vad har du gjort?" frågade jag Philippe.

"Han krävde det som betalning," sade gossen uttrycksöst. "Han hotade med att annars larma polisen."

"Skynda dig bort härifrån," sade jag. "Jag skall hindra Le Flaouter från att larma någon."

Philippe smög sig ut lika skickligt som han kommit, och det var det sista jag såg av honom. Han tog en taxi, och en halv timme senare var han död: han hade skjutit sig i taxin rakt genom tinningen.

Jag ensam visste varför: Le Flaouter hade sexuellt utnyttjat honom, vilket en ren överkänslig oskuld som Pierre Bonchamps inte kunnat bära. Men jag teg därom, ty jag visste, att skandalen redan var för stor.

Historien väckte rabalder över hela Europa, då fadern Léon Daudet drog både alla landets anarkister, kommunister och polismyndigheter inför rätta, vilka alla efter många om och men småningom frikändes i brist på bevis.

Det var den 24 november 1923 som den olycklige Pierre Bonchamps alias Philippe Daudet tog livet av sig efter att ha skändats. Jag fick genast associationer till en liknande historia men 1800 år tidigare i det gamla Rom. Skådeplatsen hade då varit Egypten, och huvudpersonerna hade varit den kultiverade kejsar Hadrianus och den unge vackre bithyniern Antinoos.

Ynglingen hade varit kejsarens ständiga följeslagare sedan en längre tid, men förhållandet dem emellan hade varit oklanderligt platoniskt. Hela världen dyrkade Antinoos som kejsaren gjorde det, och den drömske Antinoos följde kejsarens minsta nyck av lojalitet och trohet mot staten och religionen, som kejsaren båda representerade. Men i Egypten blev kejsarens tendens för stark, och han lägrade sin älskling. Efter samlaget smög sig Antinoos ut och dränkte sig i Nilen. Kejsaren hade i att visa sig som vanlig människa krossat den hängivne ynglingens illusioner om stat och religion och respekten för dem, och han kunde, liksom Pierre Bonchamps, inte leva med förlusten av sig själv.

Om det har funnits några människor någonsin som var värda att dyrkas som gudomliga så var det alla dessa unika gestalter som kunde ge världen allt utom sig själva och som hellre dog än prostituerade sina själar, som Pierre Bonchamps alias Philippe Daudet, som Antinoos, som Lionardo da Vinci, och som Jesus Kristus.

Problemet med Beethovens döva musik

Hans "döva" musik är den musik han komponerade som stendöv, som han alltså aldrig själv kunde höra hur den lät. Ingen annan kompositör någonsin har lyckats komponera något som döv som över huvud taget gått att höra på. Därmed är Beethoven åtminstone i detta avseende fullkomligt unik i musikhistorien.

Dock måste det att han gjorde den som döv medföra problem. Man kommer inte ifrån att den inte alltid låter helt musikalisk. Den är kompositionstekniskt alltid perfekt, en av paradoxerna med Beethoven är att fastän han var undermålig i matematik är alltid hans kompositioner matematiskt fulländade; men den låter inte alltid bra, och han är den första kompositör i musikhistorien som inte alltid låter bra.

Borde han då ha avstått från att komponera alls, när han var så totalt handikappad inom det enda yrkesområde han behärskade? Han beslöt att ta i tu med problemet och löste det och lyckades som den ende att komponera "döv" musik som gick att höra på, (den ende som sedermera konkurrerade med honom om detta öde var Smetana, som dock gick under direkt i en förintande själssjukdom,) och lyckades till och med så väl, att andra följde i hans fotspår fastän de inte var döva. Där börjar det verkliga problemet.

De närmast följande världskompositörerna efter Beethoven, som Schubert och Weber och de stora romantikerna Berlioz, Mendelssohn, Chopin, Schumann och till och med Wagner och Liszt, höll sig också till kriteriet att musik måste låta bra för att vara musik, och denna musikaliska standard frångicks egentligen aldrig förrän under 1900-talet. Chopin, som ändå ådrog sig sin lärares stränga åthutelser för att understundom förfalla till svagheten att inkludera harmoniska oegentligheter i sina kompositioner, skrev aldrig ner något utan att först ta ut det på pianot för att höra hur det lät och få det att låta exakt som han hörde det inom sig. I regel var 1800-talets kompositörer ytterst noga med hur det egentligen lät, och den första som frångick detta var egentligen Musorgskij, som därför hänsynslöst postumt korrigerades till acceptabel hörbarhet. Varje gång någon dammat av Musorgskijs originalpartitur till hans mästerverk "Boris Godunov" för att försöka lyfta fram det har vederbörande funnit sig nödsakad att lägga det åt sidan för att ändå föredra Rimskij-Korsakovs "rättade" version.

Så problemet med "ohörbar" musik uppstår egentligen inte förrän på 1900-talet, när det blir kutym bland komponister att komponera direkt på pappret och strunta i alla traditionella krav på att det åtminstone ska låta bra. Alla atonalister, tolvtonsmusiker och renodlade modernister har fullkomligt kört över hörbarhetskravet, skrivit direkt och inte ens utsatts för att själva nödgas höra hur deras okritiskt konstruerade konstifikaationer egentligen

har låtit. Detta har överantvardats åt de stackars yrkesmusiker som av sina arbetsgivare pådyvlat tvånget att framföra den i de flesta fall musikaliska schizofrenin.

Ty det är egentligen det modern, oharmonisk och atonal musik handlar om: schizofreni given en imprimaturstämpel och påtvingad musiklyssnare vare sig de vill höra den eller inte och given samma status som musikalisk musik, vilket den inte alls är, medan alla för syns skull blundar för kejsarens nya kläders skriande och självklara, groteska och avskräckande nakenhet.

Men fröet ligger tyvärr redan hos Beethoven. Han blev aldrig sinnessjuk, men han hade ärftliga belastningar från sin far och kämpade med sjukdom i hela sitt liv och umgicks mest med döden, enligt sina egna brev. Ändå lyckades han med en fantastisk karriär och etablerade sig som sin samtids ledande komponist och stilbildande för hela världen, och medan han står på denna oförlitliga topp av hela musikhistorien och ger musiken dess skönaste formskapelser någonsin kommer plötsligt denna långsamt smygande dövhet nästan omärkligt i sin infernaliskhet, så att bara en frekvens försvinner åt gången av hörsel förmågan, så att det går år innan Beethoven ens märker det själv. Till slut måste han inse att han drabbats av det orättvisaste öde en musiker kan drabbas av, och resten av hans liv är en oavlåtligt stegrad kamp mot denna oövermäktiga fiende, denna smygande totala dödande tystnad, detta audiella totala mörker, men han kämpar intill slutet. Han kämpar med oformliga fugor, av vilka den värsta väl är "*Grosse Fuge*" opus 133, ett monstrum bland alltför många andra - till och med Max Reger betecknade fugan i Hammacklaversonaten som "ett monstrum". Och 1900-talets modernister fastnade för dessa monstra, tog fasta på de värsta ohörbarheterna i Beethovens "döva" musik och försökte efterlikna just dessa ohörbarheter, som om det var något att efterlikna. Utan tvekan hade Beethoven själv, om han fått höra sina värsta dövhetsavarter hur de verkligen lät, tagit avstånd från dem och bränt dem, som han försökte göra med sin "*Eroicasymfoni*" bara för att han dedicerat den till Napoleon och Napoleon sedan skämt ut sig och smutsat ner sig i Beethovens ögon till att kröna sig till kejsare. Beethoven förlät inte sådana urspårningar, och han hade utan tvekan heller aldrig förlåtit hela 1900-talets urspårade schizofrena atonala så kallade musik. Vad som räddar Beethovens egna "ohörbarheter" är det faktum att han var döv och inte kunde höra dem, men ännu mer att de ändå överskuggas av det faktum att han trots sin dövhet ändå fortfarande kunde komponera fullkomligt ren musik, som ändå dominerar hans oförlitliga musikproduktion ända till slutet.

Kalender, februari 2007.

- 3 : James Michener 100 år, om han lever ännu. (*South Pacific*, bl.a.)
- 5 : Charlotte Rampling 60 år.
- 8 : John Williams 75 år, kompositör.
- 18 : Milos Forman 75 år, aktuell med sin nya film om Goya med Stellan Skarsgård (!)
- 20 : Sidney Poitier 80 år.
 - 300 år sedan den siste Mogulen av Indien, Aurangzeb, dog.
- 21 : Wystan Hugh Auden 100 år (brittisk poet)
- 22 : Sir Robert Baden-Powell, scoutrörelsens grundare, 150 år.
 - Senator Edward Kennedy 75 år.
 - Heinrich Rudolph Hertz, fysiker, 150 år.
 - 65 år sedan Stefan Zweig begick självmord i Brasilien med sin fru (*se nedan*).
- 23 : 90 år sedan Februarirevolutionen och den första demokratin i Ryssland.
- 24 : Michel Legrand 75 år, fransk kompositör.
- 25 : Carlo Goldoni 300 år, Italiens flitigaste pjäsförfattare.
 - Tom Courtenay 70 år.
- 26 : Sandie Shaw 60 år. ("*Always Something There to Remind Me*")
- 27 : Henry Wadsworth Longfellow 200 år, amerikansk poet.
 - Elizabeth Taylor 75 år.

Apropå 65-årsminnet av Stefan Zweigs självmord.

Han var antagligen 1900-talets tongivande humanist så länge han levde och hörde även till pionjörerna för pacifiströrelsen, när han under första världskriget slöt upp bakom Romain Rolland från Schweiz i dennes upprop till alla världens intellektuella att dra i gång ett aldrig upphörande korståg mot kriget och aldrig ge sig förrän alla krig var utrotade, för vilken insats (det pacifistiska manifestet "*Au-dessus de la mêlée*") Romain Rolland fick Nobelpriset i litteratur 1915. Stefan Zweig förblev konsekvent pacifist hela livet men pläderade också för ett förenat Europa, tills nazisterna drev ut honom därifrån. Han skrev mest biografier bland vilka han framhöll som den viktigaste den om Erasmus av Rotterdam, som han betecknade som en maskerad självbiografi. Hans egen motivering till sitt självmord 22 februari 1942 (60 år gammal) i exil i Brasilien efter att Singapore fallit för japanerna, efter Wannseekonferensen i januari, före El Alamein och Stalingrad, löd:

"Jag föredrar att i god tid och i orubbad hållning avsluta ett liv, där min högsta glädje var intellektuellt arbete, och där personlig frihet innebar det högsta goda i världen."

Han menade därmed att han inte såg någon möjlighet att kunna fortsätta arbeta intellektuellt i personlig frihet då det förelåg hot mot honom som jude även i Brasilien, så länge tyskarna fortsatte segra i andra världskriget.

Hans självmord hör till litteraturhistoriens mest omdebatterade, men endast en författarkollega var kritisk mot denna humanistiska markering och menade att den borde ha kunnat undvikas: Erich Maria Remarque.

Dröjsmålsresan, del 17: Uppbrott

Mer än någonsin kände jag mig för gammal för denna sortens resor. Som ung kan man utsätta sig för gatlopp och komma undan som en gås efter regn, men även om min värd i Athen ersatte mig med två tredjedelar av vad jag blev bestulen på var incidenten psykologiskt förödande just för att det hände i Athen, som alltid utgjort centrum för mina Europaresor. Frågan var om jag alls kunde satsa på Inter Rail mer, då Indien var så mycket säkrare och billigare. Denna Inter Rail-resa skulle bli min dyraste någonsin på över 8000 kronor med stölden inräknat. Euroland framstod mer och mer som fientligt och omänskligt genom sin krympande humanism och tilltagande skräpkulturdumhet och självdestruktivitet, råa kapitalism och dödliga materialism.

Dock måste jag även vara självkritisk över min resa framför allt för mina försummelser. På Balkan hade jag ingenting att förebrå mig för, men än en gång hade jag försummat Sicilien, dessutom hade jag hoppat över Rom, dessutom hade jag inte besökt Eggi i Torino eller mina senaste vänner Sergio och Silvia i Milano och skulle nu antagligen även missa min egen kusin Alberto i Verona. Det var beklagligt. Mycket berodde naturligtvis på resans dröjsmål från början, då den genast försenades tre veckor till följd av Idas sjukdom, så att egentligen allt blev fel från början, då jag samtidigt hade det hängande över mig att jag måste vara tillbaka i Göteborg till den 14-e, senast till den 21-a. Det gick inte.

Till all lycka hade jag dock kunnat återfinna Lorella och Gian-Carlo, dessa underbara storartade människor, som genom sitt genomgripande mänskliga engagemang betydde mycket för hela samhället Pollone. De var sanna människor och vänner, och deras vänskap hade kommit att betyda kanske mest för mig i Italien. Samtidigt hade jag dock även försummat Franco, Paolo och Annie i Rom.

Samtidigt hade jag gripits av ett utsägligt förakt för hela Berlusconi-samhället med dess etablerade skval-ytlighet som blivit lag och norm med bara pengar som enda moralrättesnöre. Berlusconi hade gjort karriär på folkfördumning och därvid förstört hela det italienska samhället, som därvid blivit mig vedervärdigt.

Samtidigt hade jag fått njuta av Ezio i Pollone som med sin mjuka sammetsröst återfört mig till renässansens dynamiska tjusning och förklarar dess enastående positivism för mig, där den konstnärliga konkurrensen och jakten efter skönhet och kvalitet och andlig frihet lett hela världen genom en oförliknelig universalkonstruktivism. Varför hade denna aldrig fått fortsätta? Varför tog den slut i och med Lionardo da Vincis död? Sådana diskussioner kunde föra oss in i kärnan av det mänskliga historiska skeendet.

Det var min största sorg i Italien, att jag egentligen bara kände ytliga och ignoranta människor. Ezio, Gian Carlo och Lorella i Pollone var undantagen som bekräftade regeln. Även Beatrice Ciurlo hade varit ett storartat undantag och beklagat samma sak och menade, att om Dante diktat idag skulle alla vägrat publicera honom.

Dock hade jag fått mycket arbete gjort och lyckats skriva fem pjäser under en resa, vilket var rekord - det tidigare rekordet var fyra. Frågan var dock om jag någonsin igen skulle ha mod och kraft att orka utsätta mig mera för en Inter Rail-resas ofrånkomliga gatlopps smärtsamma upplevelser.

Till de mer berikande och intressanta upplevelserna hörde dock de skeenden som inte direkt berörde mig. Hit hörde först och främst påvens bortgång med hela dess uppståndelse med 3 miljoner pilgrimer till Rom, vilket var ett bidragande skäl för mig till att hålla mig därifrån. Läktarvåldet på en fotbollsstadion som förvandlade landskampen till ett slagfält med molotovcocktails och kravallpolis som gick lösa mot publiken berörde mig knappast, medan Indiens och Pakistans statschefers möte och deltagande tillsammans vid en cricketmatch för att diskutera freden i Kashmir berörde mig i högsta grad. Samtidigt satte det nya påvevalet i gång med omständliga oändliga mammutprocessioner i Peterskyrkan, som fyllde alla italienska televisionskanaler hela dagen. Jag satte mig på tåget och reste ifrån hela eländet.

Emellertid höll hela hemresan på att gå åt skogen. I första stationen efter Verona (Peschiera) stannade tåget och körde inte längre. Där stod det. Efter en stund meddelades det i högtalarna att loket gått sönder men att de försökte reparera det. Efter en timme meddelades det att reparationen hade misslyckats och att man inväntade ett hjälplok från Verona. Så satte plötsligt tåget i gång som om ingenting hänt.

Förseningen innebar att tåget vid varje station måste invänta reguljära tåg i den andra riktningen som höll tidtabellen. I min kupé satt en amerikan som såg sig om efter ett senare tåg till Prag än det han redan hade missat. Själv hade jag definitivt missat mitt Münchentåg till Köpenhamn.

Emellertid gjorde tåget sitt bästa för att köra i kapp tiden. I Österrike frågade jag min österrikiske konduktör om det kunde finnas något hopp. Han skulle höra sig för om Köpenhamntåget möjligen kunde vänta. Jag såg honom aldrig mer.

I Tyskland räddades emellertid situationen. I stället för att i natten vara nödsakad att tricksa sig fram genom Tyskland meddelade mig min tyske konduktör att vi Köpenhamnsfarare i München skulle stiga direkt på ett snabbtåg till Nürnberg, där vi skulle hinna i fatt Köpenhamntåget. Natten och hemresan var räddad.

Allt löste sig. I Köpenhamntåget i Nürnberg fick jag en kupé där en ensam dam senare höll mig sällskap. Man fick sova ut ordentligt, och tåget höll tidtabellen. Det var sedan bara att fortsätta direkt till Helsingör.

(I nästa nummer: *Nytt världshistoriskt kapitel i Helsingör.*)

Succéresan, del 8 : Fest i Lucca.

Vallokalerna stängde klockan 3, och redan halv 4 var den första prognosen klar: vänstern hade ett klart övertag. Den stora fördelen med att fördela valet på två dagar, söndag och måndag och stänga efter lunch, var att valvakan inte skulle dra ut långt in på natten, trodde man. I stället blev det dock tvärtom, ty valthrillern visade sig överträffa det mesta. Valdeltagandet var rekordhøgt, nästan 84%, och ju senare det led mot kvällen, desto mer jämnade det ut sig. Vid tiotiden hade högern tagit ledningen om dock mycket knappt, och sedan blev ovissheten bara värre ju senare det led.

Paolo hade bjudit in sina vänner för tillfället, och det stora hoppet hos samtliga var att det skulle bli något att fira. En arsenal av vin-damejeanner hade mobiliserats, och maten var anpassad därefter. Som mest var vi elva, men allt eftersom ovissheten steg sjönk modet. Massimo d'Alema vågade uttala sig för tidigt att Italien äntligen hade slagit in på en ny väg, som dock kom till korta genast. Lika høgt som hoppet lyfte sig från början inför möjligheten av en lysande valutgång, lika sorgset sjönk det mer och mer till marken under kvällens gång. Flera diskuterade öppet om de inte borde emigrera. Berlusconis regering har varit en skam för hela Europa de sista fem åren, Berlusconi har oupphörligt skämt ut Italien som han styrt som en diktator, en Mussolini i massmedial förklädning, och manipulerat genom skändlig lagstiftning enkom anpassad efter hans egen miljardärkostym. Det mänskliga och kulturella Italien har kvävts under hans ledning. Han och president Bush kan ta varandra i handen som samtidigt olyckligaste missbrukare av demokratin, som myglare och maffiamarionetter och som fullkomliga politiska stollar.

Vid midnatt borde valet ha varit klart medan då utgången var osäkrare än någonsin. Romano Prodi vägrade uttala sig så länge siffrorna inte var slutgiltigt säkra, och när vi slutligen gav upp mot ett-tiden stod det ganska exakt 49,5 mot 49,5 med något litet övertag för högeralliansen ("frihets"-alliansen) i senaten och något litet övertag för centern-vänstern i parlamentet. Det döda loppet var så jämnt att få röster kunde bli avgörande, och rösterna från utlandet skulle ännu låta vänta på sig.

Toscana med Florens och Lucca (i hjärtat av Toscana, där jag var,) och Emilia-Romagna med Bologna ledde vänstern, i Toscana var dess majoritet så stark som 61 procent, medan högern leddes av Lombardiet med Milano, Venetien, och, hör och häpna, Sicilien. I Rom och Neapel var läget som jämnast och mest ovisst, och avgörandet kunde fällas där. Höger vinden från Sicilien förbryllade alla, som tidigare alltid varit åt motsatta hållet. Det kändes som att Sicilien svikit demokratin, vettet och rättvisan.

Klockan 7 på morgonen, när jag steg upp, visade det sig att center-vänsterkoalitionen definitivt vunnit i parlamentet med nästan 50 procent mot drygt 49, medan högern tills vidare hade ett mandats övervikt i senaten. Utlandsrösterna kunde ändra på situationen.

Vi hade druckit alldeles för mycket vin men var ändå i god form då hela detta skräck- och kvalvaldagsdygn hade genomlevts så intensivt, då alla varit så brinnande engagerade, och det skulle fortsätta ännu. Det gällde ju de närmaste fem årens framtid om de skulle bli drägliga eller lika odrägliga som de föregående. Paolo var psykolog och hade fullkomligt genomskådat Berlusconis manipulerande sluga lömskhet i sitt egoistiska och blinda regerande. Han var en diktatorisk ulv i demokratiska fårakläder.

Under morgonen gjorde vi ett nytt besök i Lucca, där vi besökte ett urval av de hundra tusenåriga kyrkorna. Puccini satt kvar i sin fåtölj på torget framför sitt hem, hur lugn och avspänd som helst, med ena benet över sitt andra knä, fullkomligt avstressad och oberörd av det italienska thrillervalet. Tyvärr var hans hem som sagt

under reparation, så han kunde inte ta emot oss, men han är alltid hemma, och staden är alltid full av utländska turister på jakt efter honom.

Under dagen löste sig gradvis den parlamentariska mardrömsituationen. Paolo köpte en dagstidning, där dagens rubriker var: "Mardrömsnatten!" och visade en karikatyr av Berlusconi där han hemsöker Prodi i hans nattliga sömnlöshet i sängen och väser fram: "Det är inte över ännu!"

Men det gick över. Under dagen bekräftade utlandsrösterna från alla dem som Berlusconis skräck- och fåntrattsregemente drivit utomlands i exil att centern-vänstern fått majoritet även i senaten. Därmed visade det sig inte ha varit ett misstag av Massimo d'Alema att ha tagit ut segern i förskott. Spänningen var över, och Italien kunde slappna av utan en framtid dominerad av Berlusconis kejsarvansinne, och i stället koncentrera sig på väsentligheter som sin kultur, främst matkultur och vinkultur, återställandet av ett mänskligt liv även för de förfördelade och en mer rumsren Europapolitik till glädje för hela Europa. Berlusconis onda saga hade förlorat sin udd, och Italien kunde med hela Europa vakna upp till en ljusare dag och verklighet och en ny vår för allt Italiens och Europas goda.

Till kvällen blev vi bjudna hem till Paolos föräldrar, som i sitt väldiga patricierpalats med kristallkronoprakt och högt till taket bjöd på ett hejdundrande kalas där inget fattades: två förrätter och flera köträtter, glass, tårta, frukt och vad som helst och allt i dryckesrepertoaren från det finaste toscanska vin till rom från Antigua. Man kunde inte resa sig mer efter det kalaset. Paolo har två äldre bröder som båda har de mest förtjusande tänkbara hustrur, av vilka den ena, modern till Paolos enda syskonbarn hittills, en son Leonardo på fem år, chockerade mig med att vara en exakt kopia av Anna Lindh - samma litenhet, samma blondhet, exakt samma frisyra och glasögon, samma älsklighet - det var rena chocken att stöta på Anna Lindhs dubbelgångare i Lucca. Hon hette Roberta och var lika vänlig och god som hela resten av familjen. Föräldrarna skulle till sommaren i augusti fira sin 40:e bröllopsdag med en rundtur till alla Nordens huvudstäder - Köpenhamn, Oslo, Stockholm, Helsingfors, Petersburg, Tallinn, Riga och Vilnius.

Det var en värdig avslutning på Luccakapitlet. I morgon väntade mig Lorella i Biella.

(I nästa nummer: *Piemonte*.)

Jubileumsresan, del 12: Tashidingexpeditionen.

Alla de gånger jag varit i Pelling hade jag önskat besöka Tashiding och dess kloster som låg på berget bredvid inom räckhåll, såg det ut som, varför jag nu äntligen beslöt att vandra dit. Det var en tillräckligt vacker morgon med någon sol men också med tillräckligt med moln för att det inte skulle bli gassigt.

I början var expeditionen enbart angenäm. Det var utförsbacke hela vägen, och först när denna började bli brant började jag få betänkligheter, då jag kanske måste ta samma väg tillbaka.

I själva verket gick vägen cirka 1500 meter ner i en ravin och sedan lika högt upp därifrån på andra sidan. Denna uppklättring blev förfärlig. Denna nivåskillnad på 1500 meter först ner och sedan upp påverkade hela systemet. Där nere i dalen var det dessutom dubbelt så varmt eller mera som uppe i Pelling (på 2000 meter), så man rann hela tiden.

Det värsta var emellertid uppklättringen från Tashiding till dess kloster. Detta ville man ju inte missa, så man tog denna korsväg, som var stenlagd med små skarpa

kantstenar som skar genom sandalsulorna och gjorde promenaden till en tortyr. Klostret var sedan ingenting märkvärdigt. Pemayangtse ligger betydligt högre, men bakom klostret var det en formlig trädgård eller skog av stupor.

Jag nådde Tashiding vid middag (efter fyra timmars vandring) men kom inte ner från klostret igen förrän halv 2. Då var jag helt slut. Hade det funnits en jeep där då som kunnat ta mig till Pelling via Legship och Geyzing hade jag tagit den, men det fanns ingen. Det kunde möjligen finnas en om en eller två (alltså minst tre) timmar. Alltså var jag tvungen att vandra tillbaka.

Vägen ner i ravinen var inte så besvärlig, men sedan började den verkliga korsvägen. Samtidigt som man rann som ett såll var man så trött att en kilometer (uppför) tog en timme. Klockan fyra nådde jag en byskola där jag bjöds på te, varefter jag trots allt kunde fortsätta. Klockan 6 nådde jag fram till hotellet, men då var benen färdiga proteser. Det var den värsta *trek* jag någonsin gjort i Indien. Ingenting i Ladakh kunde jämföras med detta. Jag hade vandrat 25 kilometer neråt och 25 kilometer uppåt nästan vertikalt. Jag skulle aldrig göra om det.

Det värsta var de rent kroppsliga obehagen. Samtidigt som man svettades som ett såll slog det lock för öronen på grund av de olika lufttrycken och den häftiga andhämtningen. Antagligen uppstod det också en akut vätskebrist, ty tillbaka på hotellet kunde jag dricka en hel stor kanna te, en halv vattenflaska, en halv ölfaska och kaffe och var ändå törstig.

Emellertid var jag så smutsig efter denna vandring att jag bara måste duscha hur kallt vattnet än var. Hela dagen var en orgie i självplågeri som kröntes med en dusch och tvagning i isvatten. Naturligtvis kändes det efteråt som att jag aldrig mer skulle bli varm om fötterna eller händerna.

Hade expeditionen fallit ut väl hade jag i morgon gjort en liknande vandring till Yuksom. Jag hade haft underbara vyer under hela vandringen och fått en del fina bilder, men var det värt det? Det var snarare tortyren jag skulle minnas än vyerna.

Så vi får se hur det blir med en eventuell Yuksomexpedition. Vår fransman från Strasbourg vill ta en jeep dit, och vi kanske hakar på. Jag planerar stanna två nätter till i Pelling, åtminstone måste jag vila benen igen så att jag blir av med proteserna och man kan använda benen igen, medan Angelica ändrar sitt program hela tiden, men hon längtar till värmen och tar förmodligen bussen direkt till Siliguri i övermorgon, om inte Yuksom kommer emellan.

På kvällen fortsatte dock festen i Pelling med full vigör och gott humör och massor med öl, så att det till och med blev sångframträdanden. En jämnårig holländare var där med sin nepalesiska hustru som var professionell sångerska och brukade uppträda både i Nepal och Amsterdam. Två gånger hade hon vunnit schlagerfestivalen i Holland, och hon kunde sjunga både på holländska, indiska och nepalesiska. Två muntra koreaner stämde i som bara skojade hela tiden. Angelica försökte komma med att svensk pizza var bättre än den italienska, men det var inte särskilt övertygande. En smaksak kan man driva hur långt som helst utan att kunna jävas och utan att man övertygar någon. Benjamin från Frankrike (Strasbourg) spelade sina favoritlåtar på sin telefon, vilket mest var Charles Aznavour. Jag hade inte hört hans "*La Bohème*" sedan 1966 i Italien och fick alltså nu först höra den igen i Pelling i västra Sikkim under Kanjenjungas skugga i fullmånens sken. Naturligtvis blev det dagens clou.

(I nästa nummer: *Fast i Darjeeling, Nepalfrågan och Johannes krigsanalys.*)

Regnflykten, del 24: Hemma i Dharamsala.

Chauffören var som en kopia av Rabindranath Tagore med långt vitt böljande hår och skägg, och han körde minsann som en profet hela den 30 mil långa vägen på bara 9 timmar. Tio över tre i natten fick man stiga av i Dharamsala, en omöjlig tid, då allting var stängt och mörkt och kallt. Några andra passagerare satt och huttrade och väntade på soluppgången. Det var allt liv i Dharamsala klockan 3 på morgonen.

Det gick ju inga bussar upp till McLeod, så jag promenerade upp i gryningen, precis som jag gjort förra gången för 9 månader sedan - det höll på att bli tradition. I McLeod vaknade livet, och jag gick till *Om Hotel* som Wilkas från Holland och hennes son Lukas, mina goda vänner i Lung Snon i Leh, hade rekommenderat för deras goda *cappuccino*. *Om Hotel* var tydligen populärt, för bara de dyraste rummen var lediga. Och vem dök då upp där om inte min gamle värd från *Freedom Palace*? Han undrade förolämpat varför jag inte kommit till honom, och jag förklarade holländarnas rekommendation, vilket han godtog. Sedan följde jag med honom till *Freedom Palace* där han gav mig ett praktfullt rum med utsikt och varm dusch, som genast kom till användning. Jag var lyckligt hemma i Dharamsala igen.

Det mesta av dagen gick åt till att sova och äta, ty nattbussarnas hårda tempo och dåliga vägar hade gjort all sömn omöjlig, och jag var helt färdig. Först på eftermiddagen kom jag i gång, en ung vacker tyska som reste ensam omkring i Indien och för första gången försökte lägga beslag på mig och få henne med mig upp till Triund, men jag var föga entusiastisk, då jag varken hade tid eller ork att ta mig an turister. Så stötte jag ihop med Massimo från Biella, Lorellas goda vän, ett synnerligen lyckligt möte, som jag hade sett fram emot och hoppats på, då Lorella själv hade önskat det.

Vi hade nämligen en del att reda ut. Lorella hade naturligtvis blivit mycket olycklig över att jag kommit till Biella utan att de varit hemma, och nu kunde Massimo förklara vad som gått fel. Lorella hade inte helt förstått hur Internet fungerade. När jag mailat henne och meddelat min ankomst hade hon trott att det inte lönade sig att meddela mig att de inte var hemma, då jag ju ändå inte var hemma och kunde få deras meddelande. Hon hade inte förstått att man kan använda Internet över hela världen och inte bara hemifrån. Därför hade hon inte meddelat mig att de inte var hemma, jag hade godtroget kommit till Biella och fått tillbringa natten utomhus i regn, och ingen hade varit skyldig till olyckan. Mest hade hon oroat sig för att jag skulle bli förbannad, vilket var en omöjlighet, vilket Massimo förstått från början.

Det var ljuvligt att få tala italienska igen efter förlusten av mitt goda italienska sällskap i Leh, och Massimo var helt sig lik - stor och rund och jovialisk. Vi såg fram emot nästa möte i Biella.

Så stötte jag ihop med Margareta från Göteborg. Hon kom in i kaféet där jag suttit med Massimo och trodde inte sina ögon, men det var faktiskt jag. Vi hade mycket att prata om och lovade varandra att fortsätta nästa dag, då jag måste gå på bio.

De visade Michael Moores "*Fahrenheit 9/11*" på en av McLeods båda videografer, en bitande kritisk satir mot fuskpresidenten Bush och hans Irakaffärer, bitvis strålande humoristisk och en grundlig demaskering av hela Bushadministrationen och dess ohyggliga lögn.

Först efter filmen fick jag äntligen ro att söka upp Johannes, och vi gick genast ut till ett tesjapp för att fira min ankomst med citronte. Han började genast tala om Tibet och de senaste kinesiska manövrerna, och vi satte genast i gång att planera en omfattande Tibetartikel. Här satt vi ju i hjärtat av det fria Tibet med mest tibetaner omkring oss, världens vackraste och orättvisast drabbade folk, och borde göra något åt

saken. Vi hade två dagar på oss och beslöt att gå upp till Triund båda dagarna, om vädret höll.

Det var underbart att vara tillbaka hemma igen i Dharamsala. Även Massimo trivdes bäst här, det var den enda ort han reste till i Indien, och Massimo och jag var även helt överens om att det tibetanska köket var det bästa i Indien och kanske i världen. Jag hade precis kommit till Dharamsala hans sista dag här och precis fått träffa honom före hans avresa. Jag mötte honom halv 5, klockan 6 måste han hämta sitt bagage, och halv 7 måste han gå till bussen. Omedelbart efter hans avfärd uppenbarade sig Margareta. Det var som en ödets kedjereaktion av lyckliga möten och tillfälligheter hela dagen, som det varit under hela resan.

På vägen upp till Triund nästa morgon återfanns Greg, min engelsman från Leh-Manali-bussen, i Dharam Kot. Återseendet var hjärtligt, och en gammal beprövad veteran från Kashmir i hans sällskap ville följa med oss upp till Triund. Vi sade som det var att vi var snabba och inte kunde vänta på honom. Vi såg honom inte igen förrän på vägen ner, då han berömde oss båda för vår goda kondition, klämde på våra magar och fann bara muskler. Vi hade gått upp på två timmar och kom ner till McLeod Ganj igen före middag. Inga benproblem, inga muskelproblem, inga känningar i knäna och inte mer än normal trötthet av det positiva slag som man känner efter en hälsosam fysisk ansträngning. Nere i McLeod mötte jag min underbara korean från Leh-Manali-bussen. Det var bara dessa två, Greg och koreanen, de två bästa kamraterna, som kom med hela vägen till Dharamsala från Leh.

Lunchen med Margareta drog ut i två och en halv timmar, då vi av naturliga skäl hade så mycket att tala om, då egentligen ingen av oss fått tala svenska alls under vår Himalayavistelse. Jag berättade för henne om Bozzes och Josefins ankomst och deras projekt att videointervjua Karmapa och sedan filma i Spiti. Margareta var genast med på noterna och erbjöd sig att ta emot dem - hon skulle stanna här till månadsskiftet september-oktober och kunde alltså hjälpa dem under hela deras vistelse i Dharamsala. Vi yvdes båda över att ha varit i Tibet utan att ha varit i Tibet medan vi dock undvarat kineserna, hon i Spiti och jag i Ladakh.

Vid bordet intill satt två kraftfulla strålande unga män som talade italienska. Jag försökte identifiera deras accent och gissade på Toscana. Mycket riktigt, de var båda florentinare och alldeles förbannat trevliga.

Vi diskuterade även det känsliga dilemma de alltför unga och omogna israelerna, som drällde över hela Indien och levde rövare, bredde ut sig och grälade med indierna om småslantar och inte var det minsta känsliga över hur de betedde sig. Mitt första möte med en israel i Dharamsala var i en Internetkällare där jag kom in i ett storgräl mellan ett israeliskt par och ägaren. Paret beskyllde ägaren för att ha lurat dem på 1500 rupier (250 kronor) för tre månader sedan, då ett batteri i en hyrd videokamera bytts ut mot ett sämre med kortare varaktighet, för vilket israelerna krävde att ägaren skulle ta ansvar, vilket han vägrade göra efter tre månader.

Tyvärr var de flesta isrelerna sådana som reste i par eller i grupp, medan de ensamma resenärerna var desto mer underbara. Paret på bussen från Leh passade vid ett tillfälle på, när bussen stannade vid en trafikstockning, att gå ner till floden och fylla på sin vattenflaska. Trafikstockningen löste sig genast, men paret kom inte tillbaka. De måste ha sett att vi väntade på dem. Ändå stannade de på vägen upp till bussen, drack ur sin flaska, satte sig ner, tittade på utsikten och velade och struntade fullkomligt i sina väntande medpassagerare.

När Dharamsala var som fullast av folk och alla matställen och kaféer var fullsatta kunde en grupp israeler komma in och ockupera ett bord, beställa en flaska Fanta som

de delade mellan sig och sedan hålla bordet upptaget hela morgonen utan att beställa något mer medan folk väntade utanför.

Vilken skillnad mellan dessa unga bortskämda och okänsliga israeler och judarna i till exempel Leon Uris böcker, som skildrar hela det traumatiska israeliska lidandet från pogromerna i Polen och Ryssland från 1800-talet genom första och andra världskriget och kampen för det fria Israels överlevnad under fyra krig 1948, 1956, 1967 och 1973 med ett så innerligt och passionerat pathos, att man bara måste bli lika partisk för Israel som Leon Uris! Ingenting av Leon Uris djupt mänskliga och gränslöst sympatiska lidande judevärld finner man i dessa nonchalanta moderna ungdomar, som om dessa kom från Amerika och inte Israel och inte var det minsta bekanta med den värld som sett Israel formas genom David Ben Gurion, Golda Meir, Moshe Dayan och Abba Eban och som Leon Uris dokumenterat så utförligt och med ett sådant engagemang.

(I nästa nummer: *Sista trekken i Dharamsala.*)

Rehabiliteringsresan, del 3 : Fullt upp i Dharamsala

Dharamsala bjöd på allt det bästa av sig själv. Det var liv och rörelse i stan, det kryllade av folk, och den internationella blandningen var brokigare än någonsin. När vi försökte få rum på mitt gamla stamställe *Green Hotel* fanns det bara två lediga rum, det ena av primitivaste slaget med enkel dubbelsäng utan utsikt med kall dusch i korridoren, och det andra ett luxuöst enpersonsrum. Värden beklagade att han hade 52 gästrum och att alla var upptagna. Jag chansade på ett annat hotell och hittade *the Yellow Guest House* alldeles intill, där vi genast fick rum med utsikt och badrum med varmdusch på rummet för bara 250 rupier.

Den följande dagen bjöd på det ypperligaste tänkbara väder. Jag drog med mig Halvar upp till Triund, vilket var en helt ny erfarenhet för honom, då han knappast sprungit på hög höjd förut. Här drog vi upp en kilometer rakt upp från 2000 till 3000 meter, och Halvar klarade provet suveränt.

Han kommer av en apotekarfamilj från Värmland, och fastän jag är fyra år äldre än han (född 1955) var hans far jämnårig med min morfar (född 1893). Denne intressante apotekare avlade sitt första barn 1920 (jämnårig med min mor) och sitt femte och sista 1955 (Halvar), som alltså hade en äldsta syster som var 86 år gammal, 35 år äldre än han själv.

För övrigt gick dagen åt till kulinariska njutningar på restauranger och caféer. Vi kunde sitta ute både till lunch (på restaurang *Tsongkhas* takterass) och till kaffet i skymningen (på *Nick's Italian Restaurants* stora terasservering). Det blev också en hel del bestyr med Internet, och Halvar lyckades skicka en bild tagen med digitalkamera samma dag med e-post till vänner i Göteborg.

Jag träffade min första norrman någonsin i Indien, en halvsame med även en fjärdedel kvän och norrman i sig, som var hejdlöst pratsam - antagligen var vi de första han kunnat tala skandinaviska med på länge. Jag frågade honom varför det var så få norrmän i Indien, varpå han förklarade att de flesta norrmän utomlands for till Brasilien (Natal) eller Bangkok i Thailand.

Min lille vän från Bodhgaya i Triund berättade att snön hade kommit en hel månad för tidigt i år och redan före Diwali, vilket var mycket ovanligt. När det snöat som kraftigast före Diwali hade han trott sig bli tvungen att avbryta säsongen och ge sig ner för gott en månad för tidigt, men sedan (efter Diwali) hade det börjat bli

vackert igen. Vi upplevde denna strålande dag i Dharamsalas McLeod Ganj som rena högsommaren.

När vi andra dagen begav oss upp till Triund fortsatte vi till *Snow Line Café* på 3500 meter, och vädret var lika magnifikt fortfarande. Halvar var i sitt löparäse och tillryggalade långa sträckor på springande fot. Vi kom upp och ner hela vägen på mindre än 6 timmar två tepauser inkluderade. Lakka var hemma i *Snow Line*, och vi var inte ens trötta i benen när vi kom hem, fastän vi tillsammans var 106 år gamla.

Men det märkligaste var ett sammanträffande på vägen ner, när vi sammanträffade med två skandinaviska par. Det ena var danskar, men det andra var från västkusten. Han var finlandssvensk från Ekenäs och bodde i Uddevalla, och hon var skådespelerska och god vän med Halvars väninna Nin. Halvar och denna Anja hade aldrig träffats förut, och det utspann sig först genom samtalen, först att de kunde tala svenska, och sedan de gemensamma vänskapsbanden, som inte just kunde bli närmare.

Men märkligast av allt var mitt sammanträffande med Eddie mitt på gatan i McLeod, en av mina bästa vänner från tibetanska föreningen i Göteborg. Vi hade i Göteborg diskuterat möjligheten att träffas i Dharamsala när han kom hit med munken Lakka, och här fann vi varandra nu mitt i McLeods centralaste gata.

Paul Cullen hörde av sig per e-mail och berättade att han skulle befinna sig i Jageshwar en vecka. Jag visste inte var det låg. Han hade haft underbara glaciärvandringar och skulle småningom återvända till Danmark, men det förelåg klara möjligheter för oss att träffas.

Dharamsalas klientel fortsatte att förundra mig. De svenskar jag mött var inte de enda. Mot eftermiddagen, när vi drack kaffe på *Nick's Italian Restaurant* med bakelse, dök det upp 12-20 svenskar till ett långbord, samtliga medelålders damer och äldre. Det var rena svenska damkafferepet mitt i Dharamsala.

Det gällde att ge sig av till kvällen. Nattbussresan till Dehra Dun skulle ta 14 timmar, men det såg illa ut från början. Vi fick dåliga sittplatser, då de bästa var utsålda långt i förväg, och dessutom blev bussen denna söndag fullständigt överfull, så att ett antal fick stå i gången hela vägen för att så småningom, när de blev trötta, sätta sig ner på golvet. Halvar satt inklämd mellan två axelbreda mastodonter, som det var bäst att inte stöta sig med, och kunde inte röra en lem. Han satt som i ett skruvstöd. Själv hade jag tillförordnats den sämsta platsen i hela bussen, vid gången framför dörren, där trängseln alltid var värst, och inte en enda som under natten klev på eller steg av bussen underlät att trampa mig på tårna, för att inte tala om alla de väskor, ryggsäckar och hårmassor man med mycket ojämna mellanrum ideligen fick sig slängda i ansiktet. Jag hade aldrig upplevt en sådan trängsel på denna busslinje förut, som jag anlitat regelbundet.

Något rådråkade och sömnlösa kom vi fram till Dehra Dun där vi pressades in i en ännu mindre och trängre buss, som inte ens bjöd på något rörelserum för knäna, och där de flesta fick stå upp. Sålunda kom vi fram till Rishikesh.

(I nästa nummer: *Dåliga nyheter i Rishikesh och oväder i Joshimath.*)

Lycklig resa med komplikationer, del 14: Plåster på såren.

Inte bara magen var åt helvete, utan dessutom kunde jag knappt stå på fötterna. De var lika förstörda som sandalerna av det oupphörliga strapatserandet till fots med alla möjliga oönskade men påtvingade milslånga omvägar med ständigt det problem

att alla broar över alla forsar var bortspolade, vilket förvandlade en nöjsam *trek* till en ständigt återkommande mardröm. Den enda flod som haft en bro att erbjuda var Dang Dong på vägen upp till det formidabla Bong Bong-passet, som jag visserligen överlevt, men nedkomsten sedan genomfördes av tvång längs den värsta floden i hela Ladakh utan en enda bro och med den enda vägen ständigt igenrasad eller tilltäppt av stenblock. Kort sagt, jag hade fått nog.

Sandalerna gick upp i sömmarna, och tårna sprack den ena efter den andra. Tre hade formidabla spricksår som gjorde att varje steg i sandalerna kändes som att gå på spikar - det gjorde betydligt mindre ont att gå barfota. Ju mindre sagt om magen, desto bättre. Den gjorde vad den skulle, och jag var inte alls sjuk, men i Leh hade något olämpligt hamnat i systemet som utlöst nyckfulla lösrycktheter. Det var bättre nu, men jag var ständigt skitenödig, men det enda som kom när jag satte mig var luft i oändliga basunsolon.

Bland gästerna på mitt gamla stamställe hotell *Dragon* märktes framför allt en vacker polska som dominerade hela stället med sin visserligen fascinerande men alltför höga röst. Ett kanadensiskt par som satt vid samma bord hukade sig hela tiden, försvann plötsligt och kom lika plötsligt tillbaka så fort polskan hade försvunnit. De var mycket trevliga, bodde i British Columbia och hade gjort Ladakh ordentligt med även stora delar av Zanskar.

Till kvällen dök de två trevligaste engelskorna upp av den engelska gruppen på tio personer vars ledare vägrat mig följa med dem till Lamayuru. Vi hade trevligt hela kvällen, de var lärare båda två, hade fått ganska obehagliga intryck av tantrisk buddhism, den enas första man hade varit indones, hennes mamma hade haft Mary Renault som lärare, och så kom vi in på M.M.Kaye med sin "*The Far Pavilions*" och Marion Zimmer Bradley med sin "*Mists of Avalon*" tills de måste bryta upp och gå hem till sitt tält. Deras gruppresa besökte varje ställe för bara en dag, en trettondagars gruppresa i Ladakh hade kostat dem mer än min budget för fem veckor, men de var nöjda och glada ändå. Vi kanske skulle stöta samman igen i Wanla i morgon.

De försökte få mig att förklara den tantriska buddhismen för dem, men det var för svårt på engelska. Jag rekommenderade "Milarepas liv" som den bästa skildringen av den tantriska buddhismens för- och nackdelar och förklarade också Lamayurus historia som fristad för kriminella instiftad av en buddhistisk kung av Kashmir för tusen år sedan som det första klostret i Ladakh. Denna bakgrund gjorde dem mera toleranta och förstående av vad de inte hade begripit eller funnit avskräckande i Lamayurus stämningar och vibrationer. Jag försökte också förklara de tantriska mästarnas svårtillgänglighet med att återge en del av vad Johannes hade sagt under dagen:

"Liksom en västerländsk lärd blir svårare som människa ju mera han vet och ju större hans kunskapsarkiv blivit, desto naturligare blir det också för en tantrisk mästare att mer och mer avlägsna sig från sina lärjungar och mänskligheten ju svårare kunskaper han erövat. Det är inte ovanligt att en tantrisk mästare avråder studenter från att studera den tantriska buddhismen då han vet hur svår dess disciplin är, precis som en västerländsk lärd ofta avråder studenter från att erövra samma kunskap som kostat honom så utomordentliga uppoffringar med kunskaper som resultat som nästan ställt honom utanför livet."

Detta var svårt men kunde i någon mån göra den tantriska buddhismens svårtillgänglighet begriplig för damerna.

Tyvärr återsåg jag dem inte i Wanla. Förgäves inväntade jag deras tre jeepar som aldrig kom. En desto mer njutbar promenad hade jag till och från Wanla på knappt fem timmar över Prinkiti La utan ryggsäck och utan gassande sol - det kanadensiska

paret skulle denna dag bestiga toppen närmast Lamayuru och var bara tacksamma för bristen på solsken. I Wanla fortsatte restaureringsarbetena av klostret som vanligt, jag intog på campingen min nudelsoppa som vanligt och mötte ingen annan som vanligt på vägen till och från utom löjligen bortskämda västerlänningar i grupper med sina ryggsäckar lastade på stackars åsnor eller ponnyhästar och gående som senila skidlöpare som glömt sina skidor hemma men med sina stavar, som om de inte klarade sig utan detta stöd. Wanlamarschen (mellan 3200-3750 meter på drygt 30 kilometer) var plåster på såren efter de senaste dagarnas något överdrivna strapatser, och det hade till och med funnits en fungerande bro över den strida strömmen Shi-shi.

Emellertid hade strapatserna kostat mina sandaler livet. De gav upp totalt vid hemkomsten, sömmarna hade gått, sulorna var sönderspruckna, och hämlarna skars sönder av sprickorna. Det var ingenting att göra. En nödrestauration hade redan en gång räddat dem för två Himalayaexpeditioner, men en ny sådan var omöjlig. Det var bara att köpa nya likadana, de bästa och mest seglivade sandaler jag haft.

(I nästa nummer: *Reträtt i Alchi.*)

Konferensresan, del 5: Katastrof!

Det regnade alldeles förfärligt i Leh. Detta var andra natten i rad som regnet bara öste ner till ingen nytta, ty det var för sent på säsongen för att regn skulle göra gott åt jordbruket. Det dåliga vädret plus den intressanta konferensen bidrog till mitt beslut att uppskjuta min avresa från Leh med en dag.

Till kvällen ankom ett engelskt par från en vådligare *trek*. Sista natten uppe i bergen hade de överraskats av störtregnet, och då tältet läckte hade de nödgats spänna upp sina paraplyer inomhus. Så hade de tillbringat natten i genomsura sovsäckar ända tills regnet upphörde klockan 7 på morgonen.

Vi stod inför ett väderproblem. I Changspa, den fashionabla delen av Leh där de rikaste och alla israelerna höll till, fick hotellen evakueras efter att ha blivit dränkta, och dyra salongsmattor hängdes utanför på tork. Min andra konferensdag präglades (utom av konferensen) av ohyggliga bussturer upp och ner på jakt efter information. Det skulle fara en buss till Zanskar, jag fick till och med namnet på chauffören, vi jagade bussen och chauffören hela dagen tills vi till slut fick veta att bussen var på lagning, men en annan buss skulle gå, jag kunde få plats klockan 5 på morgonen, men sakkunniga hävdade att vägen Kargil-Zanskar hade spolats bort, även en Zanskarvän rådde mig att vänta några dagar, och jag ville inte missa sista konferensdagen. Fem timmar av dagen gick åt till vandringar mellan olika busstationer och reseagenturer medan jag bara fick några timmar över för konferensen och ingen tid alls för något annat.

Mot eftermiddagen tornade blygråa skyar upp sig över bergen både mot öster och norr och lovade mera hotfullt väder än någonsin. Prognosen för min Zanskarexpedition kunde inte bli sämre.

Mellan varven kunde jag delta i konferensen och skaffa nya vänner. Vi var fyra italienare, den ledande italienske talaren lystrade till ett så grant namn som Roberto Imperiali, men bäst kom jag överens med Ella, som först inbjudit mig, och som om någon var expert på växthuseffekten. Dessutom hade hon litterära intressen och var angenäm utom att hon stod Helena nära, då hon bodde i samma by. En slovakiska visade stort intresse för mig, varpå jag beredvilligt gav henne både min e-post-adress, hemsida och blogg. Denna samling av unga, aktiva, intelligenta och initiativrika

skapare av framtiden var *gefundenes fressen* för en kontaktsökare - här kunde han lätt få nya intressanta vänner över hela världen och bara av den bästa sorten.

Hemma på mitt hotell kunde man njuta av doktor Lucy från London, som var på semester med sin son. Hon var utomordentligt underhållande och hade tusen historier att berätta och tröttnade aldrig. Hon ville gärna ta mig med på en utflykt till Tso Moriri, en åttadagars *trekking* tur på hög nivå till en av Tibets fyra heliga sjöar, men jag hade inte gett upp Zanskar ännu.

Men katastrofen förvärrades. Ännu en hel natt regnade det och fortsatte den följande dagen, medan det spred sig som en epidemi över hela Ladakh problemet med läckande tak. Ladakhierna har byggt sina hus för att motstå ökenklimat, inte ihållande regn, som aldrig förekommit tidigare. Värst utsatta var sådana byar som byggts invid floden och vid strömmar, som helt hotade utplånas. Samtidigt förstördes vägarna....

Konferensens sista dag bjöd på kanske dess intressantaste diskussioner, när leden glesnade mot eftermiddagen och endast gräddan blev kvar. Samtalen fördes på engelska, ladakhiska och hindi, men vem som helst fick delta. De intressantaste samtalen handlade om barnuppfostran, skolan och jordbruksmissbruk. En talare från Detroit berättade om sina egna erfarenheter som moder när hon förlorat sitt första barn. Som moder måste hon förlossas på sjukhus, och då barnet var sjukt vid födelsen lades det i kuvös och fick ingen kontakt med modern. Därför dog det. Ännu idag är modern säker på, att om barnet bara lagts i hennes armar i stället för i kuvös kunde det ha klarat sig. Många BB-kliniker världen över begår det katastrofala misstaget att beröva spädbarnen den omedelbara, livsviktiga direkta moderskontakten i just det ögonblick när just detta är vad barnet mest behöver.

En New York-bo berättade om undervisningsväsendet i New York. 50% av alla New Yorkare går aldrig ut skolan, och detta är delvis skolans fel, som är manipulerad till att låta 50% av eleverna aldrig gå ut den, då staden behöver dessa 50% till att senare sköta alla stadens skräppjobb. 50% av alla skolelever i en av världens rikaste städer New York är alltså i förväg dömda till att aldrig få bli någonting. Skolan är programmerad till att skrota 50% av eleverna.

En indier belyste det faktum att alla världens svältkatastrofer aldrig har berott på brist på mat. Mat har alltid funnits, men vad som utlöst svältkatastrofer har alltid varit stopp i leveranserna. Han berättade om en svältkatastrof, som utlösts av att tonvis med mat lämnats stående att ruttna i magasinet, varefter dessa miljoner ton spannmål måst dumpas i havet som rutten medan en lokal svältkatastrof blev ett faktum. Det finns alltid mat, men ibland hindras den från att bli konsumerad.

Samantha från Venezia-Giulia berättade, att världens tre onda faktorer var pengar, politik och droger och att allt ont kom därifrån. Det låg något i det.

Ella från Devon blev min bästa vän på grund av sina litterära intressen och stora kunnighet i själva kärnfrågan växthuseffekten. Hon skulle efter konferensen bege sig till klostret i Likir tillsammans med många andra konferensdeltagare, och jag beslöt att radikalt ändra hela mitt program och slå följe med dem. Vägen från Kargil till Zanskar var definitivt stängd, och hellre än att förlora fler dagar i Leh valde jag en långsammare väg västerut i hopp om att vägarna under tiden skulle hinna repareras och regnet upphöra. Det såg värre ut än någonsin, och allt tydde på ännu en hel natt med bara förödande slagregn.

Det hade gått en buss fem på morgonen mot Zanskar, men frågan är om den kom längre än till Kargil. Jag hade avstått från den frivilligt just därför, och klockan fem hade det hållregnat.

Men den intressantaste människan jag träffade under dagen var en helt annan typ, något så ovanligt som en ensam amerikan - amerikaner reser sällan utomlands, och

bara 8% av alla amerikaner har därför ens något pass - amerikanska UD lär råda amerikaner som reser utomlands att utge sig för att vara kanadensare, för att inte bli mobbade - denne amerikan var professor vid universitetet i Berkeley, California, och det var andra gången vi möttes som vi stannade och pratade med varandra. Han var en mycket hjärtlig människa, kallade sig själv en hippie, var i min ålder men professor i musik - han spelade violin, flöjt och en rad andra instrument - men var samtidigt psykiater. Han hade samma svaghet för Himalaya som jag, hade kommit till Ladakh första gången 1992 och regelbundet besökt Himalaya sedan 1990, så han hade ett försprång. Vi utbytte elpostadresser och lovade varandra att äta middag tillsammans nästa gång vi träffades.

Kvällsvarden blev lika trivsamt som förut med doktor Lucy underhållande och spirituell i första rummet som vanligt, men senare kom också ett italienskt par från Bolzano, så man fick det stora nöjet att få tala ännu mera italienska.

Trots alla regnkatastroferna med sönderbrutna vägar över hela Ladakh, bortspolade hus och ofattbara skador av regnet slutade alltså denna resans hittills värsta katastrofdag i dur.

Den bästa tänkbara nyhet inträffade följande morgon att det inte längre regnade.

(I nästa nummer: *Likir efter konferensen.*)

Göteborg 1.2.2007

www.fritenkaren.se